

تأثیر طرح سپر دفاع موشک آمریکا بر امنیت قدرت‌های منطقه‌ای

■ دکتر محمدتقی آذرشب

■ رحیم نوروزی امیری

■ سید محمدرضا موسوی

سرشناسه:	آذرشب، محمدتقی، ۱۳۵۳
عنوان کتاب:	تأثیر طرح سپر دفاع موشکی آمریکا بر امنیت قدرت‌های منطقه‌ای / محمدتقی آذرشب، رحیم نوروزی امیری، سید محمدرضا موسوی
مشخصات نشر:	تهران، انتشارات تربیت مدیر، ۱۳۹۶
مشخصات ظاهری:	۳۳۱ ص، ۲۱/۵×۱۴/۵ س. م.
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۹۸۰۸۴-۶-۵ ۲۰۰,۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی:	فیا
یادداشت:	کتابنامه: ص. ۲۱۶-۲۳۱
ه. ق. و:	دفاع موشک‌های بالستیک -- ایالات متحده
موضوع:	Ballistic missile defenses -- United States
۱. جوع:	دفاع موشک‌های بالستیک -- ایالات متحده -- جنبه‌های سیاسی
موضوع:	Ballistic missile defenses -- Political aspects -- United States
موضوع:	امنیت ملی روسیه
موضوع:	National security-- Russia
موضوع:	امنیت ملی -- ایران
موضوع:	National security-- Ir
شناسه افزوده:	وزی بری، رحیم، ۱۳۶۵ -
شناسه افزوده:	موسوی، سید محمدرضا، ۱۳۶۷ -
رده‌بندی کنگره:	۱۴۲ / ۱۶۷۲
رده‌بندی دیویی:	۹۷۳ - ۳۸۱.۰۰۰
شماره کتابشناسی ملی:	۴۹۹۰۹۶۳

تألیف:	محمدتقی آذرشب، رحیم نوروزی امیری، سید محمد موسوی
ناشر:	انتشارات تربیت مدیر
ویراستار:	سید محمدرضا موسوی
صفحه آراء:	میثم شهبازی
طراح جلد:	مهدی متولیان
نوبت چاپ:	چاپ اول ۱۳۹۶
تیراژ:	۱۰۰۰ نسخه
قیمت:	۲۰,۰۰۰ تومان

هر گونه کپی برداری از این اثر ممنوع بوده و حق آن برای مؤلف و ناشر محفوظ می‌باشد.

آدرس انتشارات تربیت مدیر: تهران، میدان انقلاب، ابتدای کارگر شمالی، کوچه شهید جعفرزادگان، پلاک ۸

تلفن ۶۶۱۳۴۵۷۷

فهرست مطالب

مقدمه	۹
فصل اول	۱۵
۱-۱ واقع گرایی	۱۸
۱-۱-۱ محورهاى اصلی واقع گرایی	۲۰
۲-۱ نوواقع گرایی	۲۱
۳-۱ انواع نوواقع گرایی	۲۸
۱-۳-۲ واقع گرایی تهاجمی	۲۸
۲-۳-۱ واقع گرایی تدافعی	۳۹
۱-۲-۳-۱ مفروضه های واقع گرایی تدافعی	۴۲

۴۹.....	۱-۲ ایجاد سپر دفاع موشکی قبل از ریگان.....
۵۲.....	۲-۲ ابتکار دفاع استراتژیک (جنگ ستارگان).....
۵۷.....	۳-۲ طرح محافظت جهانی در برابر حملات محدود.....
۵۹.....	۲-۲ کلینتون و دفاع ملی موشکی.....
۶۱.....	۵-۱. ریش و طرح دفاع موشکی.....
۶۲.....	۲-۵-۱ محکمات تثبیت طرح دفاع موشکی در دوره بوش:.....
۶۳.....	۲-۵-۲ محکمات طرح دفاع موشکی در دولت بوش:.....
۶۷.....	۲-۶ گسترش سپر دفاع موشکی در دوره اوباما.....
۷۲.....	۲-۷ رویکرد آمریکا نسبت به استقرار و گسترش سپر دفاع موشکی از منظر واقع‌گرایی
۸۵.....	تهاجمی.....

۸۷.....	۳-۱ پیشینه خصومت آمریکا و روسیه.....
۹۴.....	۳-۲ اهداف و انگیزه‌های آمریکا از استقرار و گسترش سپر دفاع موشکی.....
۱۰۰.....	۳-۲-۱ حفظ و تثبیت هژمونی در جهان.....
۱۰۱.....	۳-۲-۲ تسلط مطلق بر فضا.....
۱۰۵.....	۳-۲-۳ دفاع از متحدین اروپایی آمریکا در برابر خطرات احتمالی.....
۱۰۸.....	۳-۲-۴ تضعیف نظام بازدارندگی و تغییر موازنه استراتژیک (با تأکید بر روسیه).....
۱۱۱.....	۳-۳ ابعاد و تهدیدات سپر دفاع موشکی اروپایی برای روسیه.....
۱۱۴.....	۳-۳-۱ تغییر بنیادین وضعیت ژئواستراتژی اروپا.....
۱۱۵.....	۳-۳-۲ تقویت سامانه‌ها و هدفگیری موشک‌های دوربرد در آینده.....

مل دوم:

خچه و

تحولات

سپر دفاع

موشکی

مل سوم:

طرح سپر

ع موشکی

آمریکا

ر امنیت

-راسیون

روسیه

۳-۳-۳	گسترش ناتو به سمت شرق	۱۲۰
۳-۳-۴	ایجاد مسابقه تسلیحاتی جدید	۱۲۲
۳-۴	تدابیر و اقدامات روسیه در مقابل استقرار و گسترش سپر دفاع موشکی آمریکا	۱۲۵
۳-۴-۱	دکترین نظامی روسیه	۱۲۸
۴-۲	تعليق عضویت در پیمان نیروهای متعارف اروپا ((CFE	۱۳۳
۴-۳	ارتقا و تقویت توان نظامی - راهبردی	۱۳۵
۳-۴	بحران ایران، توافق هسته‌ای ایران، بحران سوریه و دلایل حضور نظامی روسیه در این کشور	۱۴۰
۳-۵	ماهیت تدافعات ایالات روسیه	۱۵۴
۱۵۹		
۴-۱	روند شکل‌گیری تصور تهدید ایران	۱۶۳
۴-۲	اهداف آمریکا از استقرار سپر دفاع موشکی در منطقه خاورمیانه	۱۶۷
۴-۲-۱	محافظت از آمریکا و متحدین در مقابل کشورهای دلاسته‌میک‌های دوربرد	۱۶۹
۴-۲-۲	ایران هراسی، ائتلاف ضد ایرانی	۱۷۱
۴-۲-۳	فروش تسلیحات	۱۷۲
۴-۲-۴	کمک به امنیت اسرائیل	۱۷۱
۴-۲-۵	اطمینان دهی به اعراب	۱۷۳
۴-۲-۶	کنترل انرژی	۱۷۴
۴-۳	پیامدهای گسترش سپر دفاع موشکی بر امنیت جمهوری اسلامی ایران	۱۷۵
۴-۳-۱	افزایش هزینه‌های نظامی ایران	۱۷۶
۴-۳-۲	ارتقای امنیت اسرائیل در مقابل توان موشکی ایران	۱۷۷

جل چهارم:

بر طرح سپر

دفاع موشکی

آمریکا بر

امنیت ملی

جمهوری

اسلامی ایران

- ۳-۳-۴ افزایش رقابت تسلیحاتی در منطقه ۱۷۹
- ۴-۳-۴ امنیتی کردن مسئله ایران ۱۸۰
- ۵-۳-۴ گسترش حضور نیروهای ناتو در منطقه ۱۸۴
- ۴-۴ واکنش‌ها و اقدامات ایران در مقابل استقرار و گسترش سپر دفاع موشکی در منطقه ۱۸۵
- ۴-۴ استراتژی دفاعی جمهوری اسلامی ایران ۱۸۵
- ۲-۴-۴ ضرورت اصلاح تصویر ایران، اصل بنیادین قضیه «بهره‌گیری از تبلیغات و تهدید زدی از بهره ایران» ۱۸۹
- ۳-۴-۴ بهره‌گیری از تصاویر منطقه‌ای و تقویت همکاری با کشورهای حوزه خلیج فارس ۱۹۲
- ۴-۴-۴ توجه اساسی به منطقه سیستان/ خودیاری/ کاهش اتکا به کشورهای دیگر ۱۹۲
- ۵-۴ ماهیت توانمندی موشکی ایران؛ هاکاکی تدافعی ۱۹۸
- ۲۰۳ ۲۰۳
- ۲۱۵ ۲۱۵
- منابع:

مقدمه

موشک به عنوان سلاحی کارآمد برای حمله به دشمن و یا با هدف بازدارندگی از جنگ جهانی دوم به بعد در زرادخانه‌های نظامی کشورها جایگاه مهمی پیدا کرد. این وسیله جنگی مؤثر عرصه معمول جنگ را با صورت غیرقابل انتظاری به ماوراء محدودیت‌های تحمیل شده پیشین توسط وسایل پرتابی، وسعت بخشید. می‌توان گفت که یکی از میراث‌های علمی و با اهمیت جنگ جهانی دوم بعد از اختراع بمب اتم، اختراع موشک‌های بالستیک و کروز بوده است. این میراث علمی بدون جایگاه غیرقابل اجتناب خود را به عنوان بخش مهمی از زرادخانه نظامی تثبیت نموده و باعث آغاز عرصه نوینی از رقابت راهبردی برای به خدمت گرفتن انواع پیشرفته آن و تغییر مرزهای سنتی مخاصمه و تثبیت قدرت در فضا و مدار زمین از دوران جنگ سرد تا عصر حاضر شده است. با بیت بازدارندگی نظامی موشک به شکلی است، که به ویژه نوی بالستیک آن نوعی ضمانت دفاعی نامتقارن امنیتی محسوب می‌شود و هنگام شلیک بدون توجه به وضعیت دشمن مورد استفاده قرار می‌گیرد. در نتیجه تحصیل و اکتساب موشک در میان کشورهای جهان به طور هم‌زمان با اهداف و انگیزه‌های سیاسی (راهبردی و ژئوپلیتیک) و نظامی با هدف وارد کردن ضربه به دشمن، فنی (در شرایط مقایسه آن با هواپیما به اعتبار مقایسه ویژگی‌های فنی)، اقتصادی (کسب درآمد از طریق فروش آن) و استفاده صلح‌آمیز (استفاده از موشک برای پرتاب ماهواره تجاری و قرار دادن آن در مدار زمین) در سطوح منطقه‌ای و جهانی صورت می‌گیرد. در جهان

امروز حداقل بیش از ۴۰ کشور دارای برنامه توسعه و تولید توان موشکی هستند. در این میان سه منطقه خاورمیانه، غرب، جنوب و شرق آسیا از رقابت شدیدتری برخوردارند. به طور کلی، تغییر برداشت‌های امنیتی از تهدیدات و موازنه قدرت نظامی تشدیدکننده شرایطی گردیده است که تحت آن کشورهای جهان سوم برای رفع نگرانی‌های فوری خود در پی تسلیحات موشکی هستند. این امر موجب پیامدهای منطقه‌ای و جهانی در زمینه تعادل سستی قدرت شده است (حیدری، ب ۱۳۹۳: ۸).

با پایان جنگ سرد و فروپاشی یکی از دو قطب، ساختار نظام دگرگونی بارزی پذیرفته است. نظام بین‌الملل پس از جنگ سرد را نمی‌توان کاملاً از انواع قبلی آن «مجزا» نمود. این حال به نوعی از آنها «متمایز» است و این تمایز ریشه در همان چگونگی آرایش سیاسی قدرت‌ها که خود ماهیت ساختار نظام نوین را شکل می‌دهد، دارد. از این رو، می‌توان «پایان جنگ سرد را به مثابه تغییری در نظام و نه تغییر خود نظام» قلمداد کرد، زیرا ماهیت آنارشیک نظام هم‌چنان پابدار و بابر جاست. بنابراین این تحول منادی یک نوع دگرگونی ساختاری از نوع تغییر توزیع قدرت می‌باشد. که به زعم نوواقع‌گرایان، تغییر در توزیع قدرت موجب تغییر در نوع، نحوه و الگوی رقابت در میان بازیگران می‌شود. به این ترتیب، نظام بین‌الملل قویاً به رفتار دولت‌ها شکل می‌دهد که در صورت افزایش قدرت به منزله هدف برای کسب جایگاه هژمونیک به عنوان رفتار اصلی قدرت‌های بزرگ تأکید می‌کند. بنابراین ساختار دانمی آنارشیک و ساختار موقتی توزیع قدرت بیشترین اهمیت برای تبیین رفتار قدرت‌های بزرگ را دارد. با اضمحلال شوروی و ساقط شدن نظام دوقطبی به زعم

مرشایمر نظام چندقطبی نامتوازن حاکم گردیده است. ساختار توزیع قدرت در این نظام ترکیب‌بندی از یک هژمون منطقه‌ای به نام آمریکا و چند قدرت بزرگ است. در این نظام هیچ قدرتی که حامی حفظ وضع موجود باشد وجود ندارد، مگر هژمون وقت که قصد دارد موقعیت رومونیک خود را نسبت به رقیبان بالقوه‌اش حفظ کند. بنابراین، آمریکا در سودا و شوق تداوم جایگاه هژمونیک خود است، چرا که بهترین راه تضمین بشاد جهانی پر آشوب استمرار جایگاه هژمونی و جلوگیری از رشد رقبای بالقوه در ساق دیگر می‌داند.

استراتژیست‌های نظامی آمریکا بر این اعتقاد هستند که امروزه نقاط دست زننده به حمله احتمالی بر علیه آمریکا، بر خلاف دوران جنگ سرد که فقط شوروی و چین این توانایی را داشتند افزایش یافته است و کشورهای آمریکا ستیزه‌باز به توان موشکی و هسته‌ای هستند اما می‌توان امنیت مطلق برای آمریکایی‌ها ایجاد کرد. آمریکا برای مشروعیت دادن به حضور نظامی خود در این مناطق (اروپای شرقی و خاورمیانه) در تبلیغات رسانه‌ها و نیز در مذاکرات سیاسی با مقامات روسیه و دیگر کشورها به طور مداوم بر این موضوع تأکید می‌ورزند که طرح سپر دفاع موشکی با هدف جلوگیری از پیامدهای خراباک حملات موشکی و هسته‌ای از سوی کره شمالی و ایران صورت می‌گیرد، اما ساده‌انگارانه است که اهداف کلان آمریکا از این برنامه استراتژیک، صرفاً مقابله با تهدیدات بالقوه فرضی ارزیابی شود (حسین زاده ۱۳۸۲: ۱-۱۵). از سوی دیگر واکنش‌ها و رفتارهای روسیه و چین نیز در راستای امنیت‌سازی نوین منطقه‌ای بدون حضور آمریکا در حال افزایش است.

اتلاف احتمالی روسیه، چین و ایران نیز رهبری هژمونیک آمریکا را تهدید می‌کند. بنابراین، هدف آمریکا از استقرار سیستم سپر دفاع موشکی حفظ عدم توازن جهانی است و در واقع ایجاد پایگاه‌های نظامی بخشی اساسی از سرمایه‌گذاری هژمونیک برای آینده است. هم‌اکنون سپر دفاعی مذکور، امنیت خاطر نامزدهای مقام ابرقدرتی را بر آورده، یعنی اتحادیه اروپا، چین، ژاپن و روسیه را هر چه بیشتر متزلزل خواهد کرد. لذا، اجرایی نمودن این پروژه طی دهه ۱۹۹۰ و عملیاتی شدن مرحله اول این سامانه در داخل خاک آمریکا در اوایل قرن ۲۱ تحت عنوان «سپر دفاع ملی موشکی» گویای این حقیقت است که تسلط نظامی به مناطق تأثیرگذار بر سیاست جهانی، جزو عناصر اصلی راهبرد امنیت ملی آمریکا در قرن بیست و یکم محسوب می‌شود و قدرت نظامی آمریکا از این عنوان یکی از مؤلفه‌های اصلی و نقش‌آفرین در سیاست امنیت ملی این کشور باید به‌عنوان پیشگام در این زمینه عمل کنند، یعنی حفظ برتری منطقه‌ای و کنترل بر مناطق راهبردی جهان و کسب توان نظامی مقابله با همه تهدیدات بالفعل و بالقوه نظامی از جمله اهداف اصلی راهبرد امنیت ملی آمریکا در قرن پیش‌رو می‌باشد (کیانی، ۱۳۸۸: ۱۵۴-۱۵۵).

طرح سپر دفاع موشکی در دولت ریگان و با عنوان «ابزار دفاع راهبردی» که با هدف مقابله با حملات احتمالی موشک‌های قاره پیمای شوروی مطرح شد در دستور کار آمریکا قرار گرفت. استقرار این سامانه به دلیل مخالفت‌های زیاد در آمریکا که به دلیل مشکلات فنی و هزینه بالای آن بود از ادامه مسیر باز ایستاد. با فروپاشی شوروی و از بین رفتن

نظام دوقطبی و روی کار آمدن بوش پدر، «ابتکار دفاع راهبردی» مورد تجدیدنظر قرار گرفت. وی طرح جدید خود را «حفاظت جهانی در مقابل حملات محدود» نامید. در این طرح به جای ایده اولیه محافظت از آمریکا در مقابل حملات گسترده آمریکا از این پس به دنبال به کارگیری سامانه دفاعی خواهد بود که محافظت جهانی در مقابل حملات موشکی محدود را تضمین کند. کلیتون با عنوان «دفاع ملی موشکی» ادامه دهنده این دیدگاه به هدف نهایی این طرح استفاده از تمامی امکانات فنی مستقر در میان آمریکا و فضا تا موشک‌های بالستیک طرف مقابل پیش از رسیدن به فضای جوی آمریکا رهگیری و منهدم گردد. جورج بوش خروج آمریکا از پیمان ضد موشک‌های بالستیک را اعلام نمود و استقرار این سامانه را در کشورهای چک و لهستان مطرح کرد، لیکن، این مسئله باعث نارضایتی برخی از کشورهای به خصوص روسیه شد و به دلیل همین مخالفت‌ها اجرای این طرح متوقف گردید. با روی کار آمدن اوباما و تأکید آن بر «خلع سلاح جهانی» و ایده «جهان عاری از سلاح هسته‌ای» تصمیم به تعلیق طرح سپر دفاع موشکی مدتها پیش گرفت و آن را از دستور کار خارج ساخته و در عوض استقرار این سامانه برای محافظت از آمریکا و اروپا در قالب جدیدی عملیاتی نمود. اوباما با تشریفاتی جدیدی که از منشأ تهدید و حمله موشکی ارائه داد هدف روند ناکامی ایجاد و استقرار سپر دفاع موشکی برای مقابله تهدیدهای موشک‌های بالستیک کشورهایمانند کره شمالی و ایران را ادامه داد. بدین ترتیب، دولت اوباما برای مقابله با تهدید موشک‌های بالستیک ایران، رویکرد جدیدی را در پیش گرفت که آن را «رهیافت مرحله‌ای تطبیقی» نامید و تمام سعی خود

را کرد تا در کوتاه‌ترین مدت این رویکرد جدید را عملیاتی کند. استقرار سپر دفاع موشکی پیرامون ایران در خاور میانه و رادار باندهای یکس در ترکیه به عنوان بخشی از آن که به موازات اقدام ناوگان دریایی آمریکا در مدیترانه عملیاتی شده، مرحله ابتدایی رویکرد اوپاما می‌باشد. مقارن با این طرح ایجاب شبکه مشابه در حوزه خلیج فارس برای مهار حملات موشکی ایران در صورت بروز کار قرار گرفته است.

ساختار توزیع قدرت به همراه ساختار ژئوپلیتیک خاص محصور شده در آب اقیانوس هند و موقعیت منحصربه‌فردی در اختیار ایالات متحده قرار داده است تا با تمرکز سیاست حفظ وضع موجود از رشد دیفرانسیل قدرت دیگر بازیگران بین‌المللی و منطقه‌ای جلوگیری کند. به همین دلیل، حرکت بوش و تأکید او بر استقرار سیستم دفاع موشکی و افزایش بودجه نظامی متعارف‌شده در جهت افزایش توان این کشور برای تحمیل خواست‌های خود به دیگر کشورها و ممانعت از اقدام دیگر کشورها برای توسل به اقدام نظامی با ایجاد این تصور در بین آنان، که احتمال شکست بالا می‌باشد، صورت می‌گیرد. بنابراین آمریکا به عنوان هژمون نیمکره غربی گرایش به سمت حفظ و استمرار وضع وجود دارد. آمریکا با تأکید بر استراتژی «موازنه دور از کرانه» در قالب استقرار سپر دفاع موشکی در صدد موازنه، مدیریت و کنترل قدرت‌های بزرگ منطقه‌ای مانند روسیه در منطقه اوراسیا و ایران در منطقه خاور میانه است. لذا، استقرار این طرح و وجود نیروهای آمریکایی در اروپا و خاور میانه برای جلوگیری از خطر پیدایش یک قدرت رقیب هم‌وزن در این مناطق است نه برای حفظ و ایجاد صلح جهانی.